

Albert Gábor

Varga Imre: Múltvesztőhely (Vadamosi Füzetek)

Tisztelt Hölgyeim és Uraim, kedves Barátaim!*

mottó is:

Remélem elnézik nekem, hogy ebből az alkalomból, tehát Varga Imre *Múltvesztőhely* című kötetének bemutatása során nem akarok *elváráshorizontokról*, *beszédaktusokról* vagy a *hermeneutikai kör* *különhöző stádiu-mairól* beszélni, nem akarom a tisztelt hallgatóságot fogalmi kábítószerekkel, varázsszavakkal, egy zárt szelkta búvszavaival bosszantani, amely legtöbbször csak arra jó és azt a célt szolgálja, hogy a mű megértése elé még egy tudományos vagy tudományoskodó fátyolt húzzon, és használójának szakértelmét, olykor nagy pipájú, kevés dohányú hozzáértését igazolja. A magyarázat mindig kevesebb mint a magyarázott mű, hát még ha a magyarázatokat is magyarázni kell. Mert az oly divatos hermeneutika jobbra ezt teszi. És mikor ezt mondom, egy pillanatig sem hiszem, hogy saját magyarázatommal, megjegyzéseimmel a művészetben revelálódó valóság leglényegéhez el tudok jutni, azt viszont remélem, hogy úgy jutok el addig, amíg eljutok, hogy azon az úton más is követni tud, s mindazt, amit elmondok a közönséges halandó is megérti.

Előljáróban szegezzük le, hogy a művészet, akár akarja, akár nem, magát a valóságot korrigálja, jobban mondva új, saját törvényű valóságot teremt. Minden művész elmondhatná, és titokban el is mondja amikor egy szobrot, festményt vagy éppen egy költeményt — ha nem is a semmiből — létrehozott, hogy egy új világot teremtett. Minden igazi alkotásban benne van maga a világegyetem. És ez — véleményem szerint — éppúgy érvényes, mondjuk Cervantes motívumok dzsungelével átszótt *Don Quijotejára*, mint Mondrian néhány derékszögű vonatból épített kompozíciójára. Mind a kettő a maga módján egy teljes univerzumot jelenít meg, amelynek éppúgy megvannak a maga törvényei, mint a másiknak, a másik valóságnak.

Ilyen valóság megteremtésére vállalkozott Varga Imre, és aki nemcsak kézbe veszi, hanem bele is olvas ebbe a nem nagy terjedelmű, de mégis monumentális hatású elbeszélő költeménybe, egy a mienktől különböző törvényű világba lép át. Erre utal a Baudelairetől vett

...óh, álmokkal teli város!
hol fényes nappal is szellem les úton.
Mindenütt rejtelem szívárog és szétsugároz
sűrűdben nedv gyanánt, te óriás vadon!

Ez a *rejtelem* egyik főmotívuma Varga Imre költői elbeszélő költeményének. A *rejtelem* és semmiképpen sem a *történet*.

Nem mintha nem lehetne a sorok közé *szivárgó rejtelem* nyomán valamiféle történetet, vagy történeti vázát is felfedezni. Egy utazásnak, a megérkezés és búcsúzás közti időszaknak költői krónikája a *Múltvesztőhely*: a Délvidéken, közelebből Újvidéken töltött fél esztendő költői dokumentuma.

Költői dokumentumot mondtam, és ebben a *költői* éppolyan hangsúlyt kap, mint a *krónika* és a *dokumentum*. Erről a maga költői módján ő is vallomást tesz egy helyütt, mégpedig a kötet 39. oldalán, ekképpen:

Emlékek porladó
csontjai égre futó füstje zárványok harcok
dúlások csaták eposzi üledékei alatt Fogalmak
teléreibben szín-csorgások érc-erek Történelmi
lim-lom kacat szétrohadt vásznak föld-rágtá
vasak agyagcserép Hajszálygökércirmolja csak
kormos gabonamagvak díszek ereklyék dugdosott
kincsek ürülék szemét Minden verssé váltható
Krónikákból jegyzőkönyvekből levelekből
vedd el szavaid hogy volt is legyen múltad is
Hirdetések feliratok cégtábla-fény egy strófa
boltíves ajtaja fölött

Az utolsó néhány — általam kiemelt — sor *ars poeticának* is felfogható, mert ebben a kötetben a csaták eposzi üledéke éppúgy verssé olvad, mint a történelmi lim-lomok, vagy a cégtáblák reklámszövegei. És ezzel együtt *leltár* is ez a költemény.

Varga Imre szereti a katalógusszerű felsorolásokat. Legjellemzőbb példa a vers, a kötet *természetbe ágyazottsága*. Az oldalak közepén fut a költemény szövege, a költői krónikásének a múltból, az *ember alkotta*, folyton

* Elhangzott a LITEA könyvesboltban 2000. május 17-én a kötet bemutatóján.

változó történelemről, és ennek ellenpontja a margón, a lap tetején és alján, egyszóval az oldalakat keretező, az embertől független természet, növényi girland, az újvidéki táj szebbnél szebb növényneveiből font koszorú. Ha ezeket a nevetek, ezt a katalógust folyamatosan összeolvassuk — és ki tudna ellenállni a kísértésnek — egy egészen másfajta, szinte a természet alkotta költeménnyel leszünk gazdagabbak. Csak taláalomra, az előbb idézett arspoeticát körbefonó flóragirlandból szakítok ki egy rövidke részletet:

Kéküstökű csormolya Lótorma Bércse Szűllelű virnác Bódító baraboly / Mérges csomorika Mérges bolonyik Pimpinella Medvetalp Kék szádor iszalag / Kövi daravirág Nyúlkömény Ostorindás kacskanyak Galambbegy / Tarackos tippán Hólyagos sás Közönséges tetemoldó Öthúros atán Pajzsajt Varjúháj / Parlági madárhúr Violás repcsény — és így tovább.

A természet és a történelem *paradox szembeállítását* már a kötet cím is megelőlegezi és jelzi. Hisz maga a cím is paradoxon. *Egyrészt* bizarr, háromszorosan összetett szó, amelyhez hasonlókkal egyébként a költeményben másutt is találkozunk, s minden esetben az abszurd és a fantasztikum megidézésének eszközei. Ilyenekre gondolok, mint: epekótaliga, patakkenőcs, hógolyószóró; *másrészt* a cím hármas ösz-szetétele valami olyasféle utal, hogy a kötet a múlt veszthelye, ahogy egy másik helyen például ez a sor is olvasható (37. old): kilövi alólad múltad / a rögtönítélő idő, / holott ez a kötet olyan *veszthely*, ahol a múltnak nemhogy a fűrészporos kosárba hullana a feje, nemhogy elvesznék, hanem ellenkezőleg, azzal, hogy épp az esetleges által kihull belőle az esetleges, a múlt lényege a valóság másik — művészi — síkján kap végleges és új életet.

Mindent összevéve a múlt törmelékei, az álom és a rejtelem egymást szövik át ebben az eposzban, és ahogy az ember olykor saját álmaiban is nehezen tud eligazodni, nem tagadom, Varga Imre világában is akadtak olyan vidékek, ahol hirtelenében nem tudtam magam betájolni.

De hát a világ teljességéhez ezek az útvesztők is hozzátartoznak.

Mindaz, amit eddig elmondtam, Shakespeare-rel szólva, csupán „szó, szó, szó”. Valósággá csak bennünk válhat, ha belépünk Varga Imre teremtette „óriás vadonba”, és a *Múltveszthely* keresztútját végigjárjuk.

Bohár András

Anzix: alvilági madárház — Baán Tibor költészetéről —

Baán Tibor két kötetcímének egybeolvasztásaként született írásom címe. Ezzel már előzetesen is jelezni kívánom annak a költői beállítódásnak a mikéntjét, amely olyannyira jellemzi szerzőnket. A mindennapi irónia, az önironikus látásmód és az ebből kivetülő groteszk-abszurd világértelmezés egymásbakapcsolódását regisztrálhatjuk elsőként.

A *Madárház* kötet (Zalaegerszeg, 1995. Vadamosi Füzetek) inkább az ironikus deskripciókból kinövő kérdésfeltevések jellegzetességeit mutatják. Már az egyes cikluscímek is ezt mutatják: *Hűtőszekrényben habostorta*, *Ezer meg ezer mitoszmaradék*, *Celofánba göngyölt tulipán csörög*. Azonban a tematizációs motívumokat jelölő címadások azt is elének vetítik, hogy a már jelzett játékos-ironikus látásmód mögött, abból kinöve: egyre föltűnnek a mélyebb lét- és egzisztenciaértelmezések.

S hogy mennyire összetett mindez, azt jól mutatja *A bot* képkölteményként is felfogható munkája:

A bot

s a hal
között _____ n
i
n
c
s

csak
fonál damilból
fonál sikolyból
párkák fonala
szerelemfonál
S. O. S.-fonál

krúdyt idéző
rezedaillesatú
éjszakán
p. celan

nevek
nevek